

Rusya-Ukrayna Krizi Bir Dünya Nükleer Savaşına Dönüşebilir mi ?

Doç. Dr. A. İnci Sökmen ALACA

24 Şubat 2022’de Rusya lideri Vladimir Putin’in Ukrayna’ya yönelik başlattığı askeri operasyon, bölgesel iki komşu arasındaki savaşı, dünya nükleer savaşa dönüşebilecek yönde gelişmeleri ortaya çıkardı. Yakın çevre doktrini çerçevesinde eski Sovyet topraklarını kendi ulusal güvenliği için birincil öncelikli alan gören Rusya Federasyonu, NATO’nun bu alana yönelik genişlemesini ciddi bir tehdit algıladığını ve bunu önlemek için askeri güç kullanabileceğini belirtmiş ve 2008 Gürcistan savaşı ile göstermişti. NATO’nun ABD önderliğinde çifte kuşatma stratejisini, Karadeniz’e kıyısı olan ülkeleri ittifakın içerisine alarak Rusya’yı askeri açıdan etkisiz hale getirme hedefinden yılmayan bu yönde Ukrayna ile devam etmek istemesi, bu olayların başlangıç nedeni olarak değerlendirilmektedir.

Bölgesel, iki ülke arası askeri savaşın nükleer temelli bir dünya savaşına dönüşebileceği riski, Rusya devlet başkanı Putin’in Rus ordusunun nükleer caydırıcı güçleri için özel savaş durumuna geçmesi emri ile ortaya çıktı. Özellikle hipersonik füze denemelerini Çin, Kuzey Kore ile birlikte başarı ile gerçekleştiren ve ABD’nin henüz bu kapasiteye ulaşamadığı bir dönemde, Rusya kendisine askeri aşırı güven duygusuyla nükleer savaş tehdidini bilinçli tırmandırarak siyasi pazarlık gücünü arttırmak istedi. Nükleer alandaki askeri aşırı güven, nükleer füze stok sayısının yanında, erken füze uyarı sisteminin hipersonik nitelikli nükleer başlıklı füzeler için sağlanmadığı bir zamanda gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır.

Nükleer silahlar mutlak silahlardır ve ilk darbede düşmanını etkisiz hale getiren olanaklara sahiptir. Nükleer savaşı sürdürebilmede taraflar için geçerli olan hem füze sayısının yeterli olması hem de ikinci vuruş kapasitesine sahip olmakta yer alır. Eğer ilk saldırıyı anında isabet etmeden imha edilemez ise varoluşsal yok olma tehdidi büyüktür. Bu nedenle de erken uyarı mekanizması önem taşır. Sürpriz bir nükleer saldırı olasılığı nasıl tespit edileceği bilinmezken, ilk vuruş fırsatı önemli askeri stratejik hedefleri ve şehirleri vurabilecekken, ikinci vuruş kapasitesi içinde yeterli fırsatı sağlamaktadır. Uzaya fırlatılan Elon Musk’ın Starlink uydularının istenileni vermemesi, İngiltere’ye ait OneWeb uydularını askeri amaçlar için kullanılacağı nedeniyle fırlatılmasının iptal etmesi uzaydan da hipersonik füze için uyarı sisteminin etkisiz kaldığını göstermektedir.

Nükleer savaşın kaçınılmaz olduğu algısını pekiştirmek içinde, Ukrayna içerisinde bulunan dört nükleer santralin ikisini Çernobil’i ele geçirerek ve Avrupa’nın en büyük nükleer santrali sayılan Zaporijya’yı vurarak gösterdi. İran Natanz nükleer tesisine ABD ve İsrail’in, önleyici meşru müdafaa temelinde siber saldırısını örnek alan ve “ *nükleer santrallerin silah haline* ” dönüştürülebileceği mantığı ile hareket ederek, askeri kontrolünde tutan bir politikayı harekete geçirdi. Altı bin beş yüz nükleer başlıklı füze ve siber alandaki etkin pozisyonunu stratejik bir caydırıcılık olarak NATO’nun kararına bir tepki ve Ukrayna lideri Volodimir Zelenski’yi uzlaşmaya zorlamak için gerçekleştirdi. Ukrayna liderinin ülkesinin yeniden nükleer silaha sahip ülke statüsüne dönmesi niyetini önlerken, yine Zelenski tarafından ülkeye davet edilen aşırı sağ neo nazi ve radikal islami terör gruplarının, güvenlik boşluğu genişleyen ülkede bu kaynaklara erişimini engellemeyi sağladı.

ABD’nin sınırlı bölgesel bir savaşı, dünya nükleer savaşına döndürme konusunda niyeti ilk başta asla ileri sürülmeyecek olsa da olası senaryolar içerisinde değerlendirildiği düşünülebilir. Savaş cephesinin Avrupa ve Asya ile kalmayacağı, Pasifikte Amerikan topraklarının da vurabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Washington’ın hedef alınarak askeri ve siyasi karar mekanizmasının savaşın ilk aşamasında devre dışı bırakılması hedeflenme olasılığı üzerinden ABD’ni kendi topraklarında zarara uğratarak Avrupa’yı daha kolay yenmenin planlaması da yapılmış olabilir. ABD’nin de son dönemde

Meksika, Nikaragua, Küba , Venezuela da artan Rus ve Çin politik nüfuzu nedeniyle çevrelenmiş durumdadır. Amerikan hükümeti için bir dünya savaşı birden fazla bölgede askeri saldırı ve savunmayı içerdiği için güçlü bir askeri ve siyasi komuta kademesinden yoksunluk savaşın kendi aleyhinde sonuçlanmasına neden olabilir. Nükleer fırlatmaları başarabilmek içinde Amerika'nın askeri ve siyasi yönetim kademesinin hayatta olmasına bağlı olduğu söylenebilir.

Nükleer dünya savaşında Rusya'nın yanında kimlerin nükleer güç olarak yer alacağı da önemlidir. Kuzey Kore ve Hindistan net tavrını ortaya koyarken Çin özellikle yapay zeka alanında Amerika'dan daha ileri bir durumda olarak bir tarafı seçme ya da tarafsız kalma ile karşı karşıyadır. ABD –NATO ve Rusya arasında denge pozisyonu izlerken, tarafsız kalması, ABD'nin mutlaka Çin'i de dahil edeceği bir saldırı ile mümkün görünmemektedir. Çin ile birlikte Pakistan da yan yana bu savaşa dahil olabilirler. Bu dört Asya ülkesinin Rusya dışında Pasifikte ABD'nin askeri komutanlıklarını ve üslerini hedef alan bir savaş sürdürebileceği ve yüksek ateş gücü için savaşın ilk başında kazanma hedefi ile nükleer silah kullanabilme ihtimalleri olacaktır.

ABD, kendi topraklarını savunma durumunda kalırken Avrupa için Fransa ve İngiltere'nin nükleer silah sahibi olduğu düşünülürse iki ülkenin askeri anlamda zayıflatılması ile savaşın Rusya lehine kazanılması sağlanabilir. Amerika'nın gücünün zayıflatılma durumu Avrupa'nın savaşı göze almadan teslim olmasını da hızlandırabilir. Bu nedenle nükleer dünya savaşı başlangıcında, ABD'nin askeri ve siyasi açıdan güçsüzleştirilmesi birincil hedef olarak görülebilir.

Nükleer dünya savaşı senaryosunun gerçekleşmesi durumunda, Amerika ve NATO'nun Rusya'nın niyetini hafife alma, görmezden gelme ve umursamama yanlış algısının nedeni görülecektir. Ukrayna lideri Zelenski askeri moral ve halk desteğini arttırmak için Rusya'nın askeri gücünü hafife alan, alay eden bir algı yönetimini basın üzerinden başlattı. *Asfalt Yol Düşman imgesi* kavramını kullanarak, Rus ordusunun kendileri gibi Rus olan Ukrayna ordusu ile savaşmak istemediğini, iki halk arasında güçlü iletişim ve sevgi bağı olduğunu göstermeye çalışmıştır. ABD Rusya'nın dünya basınına iletişimini keserek tek taraflı halk savunmasını olduğundan güçlü gösterme haberleri, başta destek vermeyen Avrupa'nın askeri anlamda yardım etmesini Ukrayna'ya sağladı. Kosova'nın NATO üye olma ve topraklarında ABD'ne askeri üs verme talebi, Finlandiya ve İsveç'e NATO üyeliğine davet, Ukrayna'nın AB üyesi olma kararı, Gürcistan'ın NATO üyesi olma talebi, Rusya'nın endişelerini dikkate almayan ve küçümseyen kararlar olarak kendisine iletilmiştir.

Kışkırtma Rusya'yı daha kararlı yaparken, Claus von Clausewitz'in de belirttiği gibi: Savaş mutlak hale gelir ise *"son adımın ne olacağını düşünmeden ilk adımı atmamak"* prensibiyle askeri müdahaleyi nükleer savaş olasılığını da içinde yer alarak gerçekleştirdi. ABD'nin hedefinde ise Rusya'nın Ukrayna ile askeri savaşa çekilerek, savaşın maliyetiyle yüksek bir bedel ödetmek ve düşmanından tümüyle ikinci kez kurtulma hedefini taşımaktaydı. Yüksek bedel daha önce Afganistan'da asimetrik bir savaş ile yenilen ve Soğuk Savaş hem askeri hem ekonomik nedenlerle kaybederek dünya sahnesinden yok olan Sovyetler Birliği için uygulanan stratejinin aynısını gerçekleştirme üzerine kuruluydu. Son dönemde yerel devlet dışı aktörleri savaşın temel unsuru yaparak vekaleten savaş (Proxy savaş) yürüten ABD, savaşın içinde görünmeyerek Neo –Nazi ve diğer radikal grupları destekleyerek Rusya'nın askeri açıdan zayıflamasına odaklanmış görünmektedir. Uzay da Rusya'nın askeri uydularına siber saldırı yapıldığı iddiası da devlet dışı aktör hacker grubu Anonymous'dan gerçekleştiği söylendi. Rusya kendi askeri uydularına yönelik saldırıları bir savaş sebebi olarak saydığından, devlet dışı aktörle bunun gerçekleşmesi sağlandı. Hibrit savaşın tüm unsurları Rusya'ya karşı kullanılırken Ukrayna direkt karşısında ancak Amerika ve diğer ülkeler özellikle İngiltere görünmeyen bir destek vermektedir. Amerika'daki askeri sanayi kompleksi, artık savaşa sıcak bakmayan Amerikan halkını yeni savunma harcamaları için ikna edebilecek bir neden ortaya koyduğu gibi, Demokratları hatalı göstererek içerde düşman olarak gördükleri iç unsurları bu kaos ortamında etkisiz kılacaklardır.

Ukrayna direnişini Rusya ordusuna azami derece de zarar vererek uzatarak, Rusya içinde başlayan muhalif gösterilerle bir rejim değişikliğini hedeflemek, Rusya içindeki birlik ve beraberliği bozmak, Rusya'nın ulusal imajını küresel aktör statüsünden düşürmek , Rusya'yı parçalamak ve tabii ki 2000'li yıllardan itibaren Rusya'ya yeniden güç ve itibar kazandıran lider Putin'den kurtulmak amaçlandığı anlaşılmaktadır. Rus ordusunu nükleer savaş pozisyonuna getirme emrini veren lider Vladimir Putin'in dünya kamuoyunda “ *deli, irrasyonel hareket eden, saldırgan, şeytani düşmanı bir lider*” konumuna sokarak öldürülmesinin meşruluğunu da sağlamış oldukları görülmektedir. Putin'in başına konulan ölü ya da diri etkisiz kılan para ödülü bunun sonucudur. Demokratik Ukrayna'nın ve demokrasinin savunulması için ödenen bir doğru bir bedel olarak basın kanalıyla uluslararası toplum ikna edilmeye çalışılmaktadır.

Bilindiği üzere bir devletin geçmişte herhangi bir tehlike yaşamış olması, onu diğer tehlike tiplerine karşı daha duyarlı hale getirebilir. Rusya için ulusal güvenlik risklerini en büyük düzeye çıkaran varoluşsal bir tehdit ile karşı karşıya geldiği görülmektedir. Sovyetler Birliği gibi ikinci kez yok olma ve uluslararası sistemden silinme, Rus halkı ve ordusunun yeniden aşağılanmasına neden olma, ülkenin bölünme riskinin artması, Putin'in neden nükleer savaş göz aldığını da ortaya koymaktadır. Zaten şu an devam eden savaşta Rus askerinin morali bozmak için liderlik ile askeri istihbaratının alay konusu olduğu görülmektedir. Bu durumda Putin'in kendi bürokrasisini, halkını ve ordusunu nükleer bir savaş için ikna edebileceği en güçlü argümandır. Diğer bir başka nokta ise eğer Ukrayna yeniden nükleer statüye dönerse ilk saldıracağı yerler Rusya ve Belarus toprakları olacaktır. Bu nedenle Rus ordusuyla kurulan ortak kimlik bağının yanıltıcı olduğu, uygun koşullar sağlandığında nükleer silah tiplerini kullanmaktan kaçınmayacağı bir liderin, ülkeye ait olmayan farklı ideolojik grupların hazır da beklediğini de hatırlatmaktadır. Eğer yeniden bir yok oluş gerçekleşecekse, bu sefer düşmanına da eş değer bir zarar vererek tümüyle uluslararası sistemi kökten değiştirecek bir oluşumu başlatmayı düşünmeden gerçekleştirebilir. Putin öldürülerek etkisiz kalsa bile Rus milliyetçiliği ve Rusya bürokrasisi bu savaş göze alabilir. Düşmanı olarak ABD'ne verilecek en büyük zarar da bir nükleer savaş başlatması olacaktır. Potansiyel bir yaklaşan savaşta Çin ve diğer yakın ülkelerin desteği ne olacağı savaşın seyrini belirleyecektir. Rusya'nın düşmesi Çin'i sıraya alacağı için yok olmamak adına bu destek verilebilir.

Robert Gilpin'in “ *hegemonyacı savaş teorisi*” mutlak bir kazanan ile yeniden bir sistem yaratılacağını bu savaşla öngörse de gerçek görüldüğünden daha tehlikelidir. Nükleer dünya savaşının en büyük kaybedeni dünya ve insanlık olacaktır. Mars'ın atmosfersiz yapısının nedeni olarak kafa yorulduğunda olasılıklar içinde nükleer savaş geçirdiği de varsayılmıştı. Küresel ısınma etkileri devam ederken, nükleer füzeler, nükleer santral sızıntıları dünya atmosferindeki radyasyon oranını artırarak geri dönülemez bir sürece dünyayı sokabilir. Hem uzaydan gelen radyasyonun zayıflayan koruma tabakası ile dünyaya yayılması, hem de dünyadaki radyasyon miktarı insanoğlunun ani ölümleriyle sonuçlanacaktır. Yağan yağmurlar nükleer materyalleri toprağa ve suya nakledeceği için hiçbir biyolojik yaşam devam edemeyecektir. Atmosferini kaybeden dünya aşırı soğuklara maruz kalarak suların ve denizlerin donmasıyla karşılaşp ölü bir gezegene dönüşecektir. Aynı şekilde dünya çekirdeği de artan atomlarla patlayabilir. Kısaca savaş iki küresel aktör ve onunla birlikte dünyada bir çok ülkeyi haritadan sildiği gibi bu savaşta tarafsız kalanlar da yok olarak hayatın sona ermesini hızlandıracaktır. Bu bilinçle uzlaşma yolu ile barışın sağlanması ve savaşın uzatılmaması dünyadaki herkes için bir kurtuluş sayılabilir.